

Για τον αείμνηστο Δημήτριο Γιάννου (1946–2026)

Το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης αποχαιρετά με βαθιά θλίψη τον ομότιμο καθηγητή του, Δημήτριο Γιάννου (1946-2026), έναν από τους ανθρώπους που συνέδεσαν την επιστημονική και διδακτική τους πορεία με τη συγκρότηση, ανάπτυξη και εδραίωση του Τμήματος και, ευρύτερα, με την καλλιέργεια της μουσικολογικής επιστήμης στην Ελλάδα στο επίπεδο της ανώτατης εκπαίδευσης.

Ο Δημήτριος Γιάννου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1946. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου αποφοίτησε το 1972, ενώ παράλληλα πραγματοποίησε συστηματικές μουσικές σπουδές: απέκτησε δίπλωμα βιόλας από το Ωδείο Αθηνών (τάξη Τάτση Αποστολίδη) και σπούδασε ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση με τον Γιάννη Α. Παπαϊωάννου στο Ελληνικό Ωδείο. Με υποτροφία της Γερμανικής Υπηρεσίας Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD) συνέχισε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας, όπου ασχολήθηκε με τη μουσικολογία, τη γενική γλωσσολογία και τη φιλοσοφία, και αναγορεύθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής στη Μουσικολογία το 1980.

Η επιστημονική του συγκρότηση, η οποία ήταν το αποτέλεσμα της συνάντησης της ιστορικής και φιλολογικής παιδείας, της μουσικολογικής έρευνας, της γλωσσολογίας και της φιλοσοφίας με τη βαθιά γνώση της ίδιας της μουσικής πράξης, προσδιόρισε σε σημαντικό βαθμό το εύρος των ενδιαφερόντων του στα επόμενα χρόνια. Ο Δημήτριος Γιάννου δεν γνώριζε τη μουσική μόνο ως ιστορικός και θεωρητικός της· τη γνώριζε και ως ενεργός μουσικός. Από το 1980 έως το 1985 υπήρξε μέλος της Ορχήστρας της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, ενώ κατά τα έτη 1982–1983 διετέλεσε και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της. Η συνύπαρξη επιστημονικής κατάρτισης και μουσικής εμπειρίας, αλλά και η μετουσίωση της πράξης στην ιστορική και θεωρητική μουσικολογική προσέγγιση, που επί χρόνια υπηρέτησε, υπήρξε ένα από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και της διδασκαλίας του.

Πριν από τον ερχομό του στο ΑΠΘ, δίδαξε γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας και εργάστηκε ως επιστημονικός συνεργάτης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Από το 1985 συνέδεσε την πανεπιστημιακή του πορεία με το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ, το οποίο ουσιαστικά ίδρυσε μαζί με τον μουσικολόγο, βιολονίστα και συνθέτη Δημήτριο Θέμελη (1931-2017) υπηρετώντας –αλλά και στην πράξη οριοθετώντας και θεμελιώνοντας στον ελλαδικό

χώρο το γνωστικό πεδίο της Ιστορικής Μουσικολογίας— και φθάνοντας το 1996 στη βαθμίδα του Καθηγητή. Στη μακρόχρονη παρουσία του στο Πανεπιστήμιο ανέλαβε σημαντικές διοικητικές ευθύνες, διατελώντας επί σειρά ετών, Πρόεδρος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών και Κοσμήτορας της Σχολής Καλών Τεχνών.

Η συμβολή του, ωστόσο, υπερέβη τις θεσμικές και διοικητικές του αρμοδιότητες. Για πολλές γενιές φοιτητών και φοιτητριών του Τμήματος, ο Δημήτριος Γιάννου υπήρξε ένας από τους βασικούς δασκάλους και μέντορες στη μουσική ως ιστορική επιστήμη και διακριτό ακαδημαϊκό γνωστικό πεδίο. Η διδασκαλία του κάλυψε ένα ευρύ φάσμα της ιστορίας της ευρωπαϊκής μουσικής, ενώ το ενδιαφέρον του επεκτάθηκε ιδιαίτερα σε ζητήματα ιστορίας και μεθοδολογίας της μουσικολογίας, μουσικής ιστοριογραφίας, οργανολογίας και οργανογνωσίας, μορφολογικής και ερμηνευτικής προσέγγισης του μουσικού έργου, καθώς και στη νεότερη και σύγχρονη ελληνική μουσική δημιουργία.

Σημαντική υπήρξε και η συμβολή του στη διαμόρφωση ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας σε μια εποχή κατά την οποία τα επιστημονικά συγγράμματα μουσικολογίας στην ελληνική γλώσσα ήταν ακόμη πολύ περιορισμένα. Τα *Θέματα μουσικολογίας* (1994) και η *Ιστορία της μουσικής: Σύντομη γενική επισκόπηση* (1995) αποτέλεσαν χαρακτηριστικούς καρπούς αυτής της προσπάθειας. Ιδίως η *Ιστορία της μουσικής* συνδέθηκε με την ανάγκη ύπαρξης μιας σύγχρονης επιστημονικής εισαγωγής στην ιστορία της δυτικής μουσικής για τους/τις φοιτητές/τριες της μουσικολογίας, συμβάλλοντας καθοριστικά στην ελληνόγλωσση πανεπιστημιακή διδασκαλία του αντικειμένου. Η συμβολή του αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν ιδωθεί παράλληλα με τη διδασκαλία του: για πολλές γενιές φοιτητών, η ιστορία της μουσικής δεν αποτελούσε απλώς μια ακολουθία εποχών, έργων και συνθετών, αλλά πεδίο κριτικής διερεύνησης των ιστορικών συνθηκών, των αισθητικών αντιλήψεων και των μεθόδων με τις οποίες κατανοούμε και ερμηνεύουμε το μουσικό παρελθόν.

Παράλληλα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίαζε η σχέση του με τη νεοελληνική μουσική δημιουργία. Η μαθητεία του κοντά στον διακεκριμένο συνθέτη Γιάννη Ανδρέου Παπαϊωάννου (1910-1989) συνδέθηκε και με τη μεταγενέστερη ερευνητική του δραστηριότητα γύρω από το συνθετικό έργο αλλά και το μουσικοθεωρητικό καταπίστευμα του τελευταίου, ενώ συμμετείχε στην επιστημονική μελέτη και ανάδειξη της νεότερης ελληνικής έντεχνης μουσικής. Το ενδιαφέρον του για την ελληνική μουσική δεν αντιμετωπιζόταν απομονωμένα, αλλά εντασσόταν σε ένα ευρύτερο ιστορικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο, μέσα στο οποίο μπορούσαν να εξεταστούν οι σχέσεις ανάμεσα στην εθνική μουσική δημιουργία, τις διεθνείς αισθητικές τάσεις και τα διαφορετικά ρεύματα του 19ου και του 20ού αιώνα.

Η επιστημονική δραστηριότητα του Δημήτριου Γιάννου συνεχίστηκε και μετά την ομοτιμοποίησή του. Η παρουσία του σε μουσικολογικές εκδόσεις, συνέδρια και συλλογικούς τόμους μαρτυρεί τη διαρκή σχέση του με την έρευνα και με την ακαδημαϊκή κοινότητα. Χαρακτηριστικό είναι ότι ακόμη σε μεταγενέστερα χρόνια υπέγραφε μελέτες ως Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ και συμμετείχε στην επιμέλεια επιστημονικών εκδόσεων του Τμήματος, μεταξύ των οποίων και η τελευταία του συνεργασία μαζί μας, στον *Αφιερωματικό Τόμο εις μνήμην του Δημήτρη Θέμελη* που εκδόθηκε από το Τμήμα μας το 2022. Επίσης, συνεργάστηκε για χρόνια με

τον σημαντικό εκδοτικό οίκο της πόλης University Studio Press, στο πλαίσιο της εκδοτικής μουσικολογικής σειράς «Βιβλιοθήκη Μουσικολογίας» που ο ίδιος εμπνεύστηκε, ίδρυσε και διηύθυνε με μονογραφίες νέων επιστημόνων.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συνεισφορά του ως επόπτης ενός ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού διπλωματικών εργασιών, σε ένα εντυπωσιακά ευρύ φάσμα θεμάτων που εκτεινόταν από την παλαιότερη ευρωπαϊκή μουσική έως τον 20ό αιώνα και από την ιστοριογραφία, την αισθητική και την ανάλυση έως τη νεοελληνική έντεχνη μουσική, ενώ αργότερα επέβλεψε και σημαντικό αριθμό διδακτορικών διατριβών. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα συνέβαλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση νεότερων μουσικολόγων, αρκετοί από τους οποίους συνέχισαν και διεύρυναν την επιστημονική έρευνα και ανελίχθηκαν με τη σειρά τους σε πανεπιστημιακούς δασκάλους.

Η συνολική προσφορά του Δημητρίου Γιάννου είναι στενά συνδεδεμένη με μια κρίσιμη περίοδο για την ανάπτυξη της πανεπιστημιακής μουσικολογίας στην Ελλάδα. Ανήκε στη γενιά των επιστημόνων που κλήθηκαν όχι μόνο να διδάξουν ένα άγνωστο μέχρι τότε γνωστικό αντικείμενο στον ελλαδικό χώρο, αλλά και να συμβάλουν στη θεσμική του συγκρότηση στην ανώτατη εκπαιδευτική βαθμίδα και με σαφείς ακαδημαϊκούς στόχους: στη δημιουργία προγραμμάτων σπουδών, στην ανάπτυξη επιστημονικής ορολογίας και ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας, στην καθοδήγηση νέων ερευνητών και στη σταδιακή εδραίωση της μουσικολογίας ως πανεπιστημιακού επιστημονικού κλάδου.

Για το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ η απώλειά του έχει, γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, ιδιαίτερη βαρύτητα. Με τον Δημήτριο Γιάννου αποχαιρετούμε όχι μόνο έναν διακεκριμένο μουσικολόγο και πανεπιστημιακό δάσκαλο, αλλά έναν άνθρωπο, του οποίου η επιστημονική και διδακτική διαδρομή συνδέθηκε επί δεκαετίες με την ιστορία και τους ανθρώπους του Τμήματος. Η παρουσία του και ο απόηχος του διδακτικού και ερευνητικού έργου του είναι παρόντα στις αίθουσες όπου δίδαξε, καθώς και στη μνήμη των ανθρώπων που τον άκουσαν και έμαθαν από τα μαθήματα και την επίβλεψή του.

Το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης αποχαιρετά με βαθιά συγκίνηση και ευγνωμοσύνη τον ομότιμο καθηγητή Δημήτριο Γιάννου. Η συμβολή του στην επιστήμη της μουσικολογίας, η μακρόχρονη αφοσίωσή του στην πανεπιστημιακή διδασκαλία και η ουσιαστική συμμετοχή του στην ίδρυση, διαμόρφωση φυσιογνωμίας και πορεία του Τμήματός μας αποτελούν πολύτιμη παρακαταθήκη. Το έργο του θα εξακολουθήσει να συνοδεύει όσους/όσες μαθήτευσαν κοντά του και συνεργάστηκαν μαζί του διατηρώντας ζωντανή τη μνήμη ενός Δασκάλου που συνέδεσε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του με τη μουσικολογία και με την ακαδημαϊκή μας κοινότητα, εδώ στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Η μνήμη και η παρακαταθήκη του θα παραμείνουν ζωντανές μέσα από τη φροντίδα των μαθητών/τριών, συναδέλφων και φίλων του.